

کرمان؛ از قعر «توسعه نیافتگی» تا فراز «پایداری در توسعه»

سید مهدی طبیبزاده

رئیس اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کرمان
و رئیس شورای سیاست گذاری فصلنامه سپهر اقتصاد کرمان

/// استان کرمان، نگیلی به وسعت تاریخ و غنی از منابع، امروز در میانه یک پارادوکس بزرگ گرفتار آمده است: ایستاده بر گنجینه‌ای از فرصت‌ها، اما درگیر چالش‌های ریشه‌دار توسعه نیافتگی. این تناقض، پرسشی بنیادین را پیش روی ما می‌نهد: چرا استانی با این پهنای، ظرفیت‌های کشاورزی منحصربه‌فرد، ذخایر عظیم معدنی و پتانسیل‌های بی‌نظیر گردشگری، نیروی انسانی تحصیل کرده و توانمند هنوز نتوانسته است سهم شایسته‌ای از رفاه و پیشرفت را برای فرزندان خود به ارمغان آورد؟

درنگ بر این پرسش و تلاش برای ترسیم و اجرای نقشه راهی که ما را از «قعر توسعه نیافتگی» به «فراز پایداری در توسعه» برساند، مسئولیتی

بس خطیر است. توسعه نیافتگی کرمان، یک جبر جغرافیایی نیست، بلکه حاصل نگاه‌های کوتاه‌مدت، برنامه‌ریزی‌های جزیره‌ای و فقدان یک عزم استراتژیک جمعی و البته عدم مطالبه‌گری تأثیرگذار بوده است.

استان کرمان در دام چه چالش‌هایی گرفتار شده است؟ برای یافتن راه‌حل، باید با نگاهی منصفانه و بی‌طرفانه به ریشه‌های مشکل آغاز کنیم:

— **بحران آب، بزرگ‌ترین تهدید وجودی**: وضعیت آب‌های زیرزمینی در بسیاری از دشتهای کرمان به مرز فوق بحران رسیده است. کشاورزی سنتی و غیر بهره‌ور، اصلی‌ترین عامل تشدید این بحران است. ادامه این روند، نه تنها امنیت غذایی، بلکه اساس سکونت‌پذیری در این سرزمین را با مخاطره جدی مواجه کرده است.

— **اقتصاد به شدت منابع محور و وابسته به معادن**: اگرچه معدن نعمتی بزرگ برای استان است، اما خطر تبدیل به «نفرین منابع» را دارد. وابستگی شدید بودجه استان به درآمدهای معدنی اقتصاد ما را در برابر نوسانات جهانی آسیب‌پذیر کرده و از سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌ها غفلت کرده‌ایم.

— **فقدان زنجیره ارزش در بخش کشاورزی**: استان ما، تولیدکننده محصولات استراتژیک و باارزشی چون پسته، خرما و مرکبات است، اما سهم ما از این ثروت، غالباً در حد تولید خام و بی‌بها باقی می‌ماند. فقدان صنایع تبدیلی، بسته‌بندی و بازاریابی مدرن، باعث فرار ارزش افزوده از استان می‌شود.

— **انزوای نسبی ارتباطی و لجستیکی**: با وجود موقعیت مرکزی، کرمان هنوز نتوانسته است به کریدور اصلی ترانزیت ملی و بین‌المللی تبدیل شود. محدودیت در خطوط ریلی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل پیشرفته، دستیابی به بازارها را دشوار می‌سازد.

راهبرد کلان: گذار به توسعه پایدار از طریق تنوع‌بخشی هوشمند

خروج از این وضعیت، نه با اصلاحات جزئی که با یک «تحول راهبردی» ممکن است. محور این تحول، «تنوع‌بخشی هوشمند اقتصاد استان بر پایه مزیت‌های رقابتی و پایداری زیست‌محیطی» است. ما باید از اقتصاد تک‌پایه به سمت یک اکوسیستم اقتصادی مقاوم، چابک و دانش‌بنیان حرکت کنیم.

محورهای راهبردی برای جهش

۱. انقلاب در کشاورزی: گذار از کمی‌گرایی به

ارزش‌آفرینی

— **توسعه گلخانه‌های مدرن و هوشمند**: باید با اولویت قرار دادن مناطق مستعدی مانند جیرفت و جنوب کرمان، رفسنجان، سیرجان، شهرابک، بافت، زرنده و راور کشاورزی را از دامان طبیعت به داخل گلخانه‌های پیشرفته منتقل کنیم. این کار تا ۹۰ درصد در مصرف آب صرفه‌جویی کرده و با تولید محصولات باارزش و صادرات محور، درآمد سرشاری ایجاد می‌کند.

— **توسعه زنجیره ارزش محصولات استراتژیک**: برای هر محصول شاخص (پسته، خرما، زعفران و گیاهان دارویی) باید خوشه‌های صنعتی کامل شامل فرآوری، بسته‌بندی، بازاریابی و صادرات ایجاد کنیم. برندسازی برای «محصولات ممتاز کرمان» یک ضرورت است.

۲. تبدیل معدن از ماده خام به ثروت پایدار

— **باید به سرعت از صادرات خام مس، شمش فولادی و سایر مواد معدنی اجتناب کنیم و با جذب سرمایه‌گذاری، صنایع پایین‌دست و بالادست مس، فولاد، تیتان و غیره را در خود استان توسعه دهیم**. این امر، هزاران شغل با ارزش افزوده بالا ایجاد خواهد کرد.

۳. راهیابی به قله‌های انرژی‌های تجدیدپذیر

— **کرمان با برخورداری از بیش از ۳۰۰ روز آفتابی در سال، یکی از مستعدترین مناطق کشور برای توسعه نیروگاه‌های خورشیدی است**. ایجاد مزارع خورشیدی می‌تواند هم به استقلال انرژی منطقه کمک کند و هم با فروش برق به شبکه ملی، منبع درآمد پایدار جدیدی برای استان ایجاد نماید.

۴. گردشگری: کلید رهایی از انزوا

— **«جهان‌شهر» بودن کرمان با دارا بودن جاذبه‌های بی‌نظیر فرهنگی (شهداد، بم و میمند) و طبیعی (کلوت‌های لوت و قله‌های مرتفع) و هزاران جاذبه دیگریک مزیت خدادادی است**. ما باید با بهبود زیرساخت‌های اقامتی، حمل‌ونقل و خدمات گردشگری، این گنج پنهان را به محرکی برای اشتغال‌زایی و معرفی ظرفیت‌های استان تبدیل کنیم.

سخن پایانی: اراده‌ای جمعی می‌طلبد

نقشه راه حاضر، تنها با عزمی راسخ و مشارکت همه‌جانبه و تحقق واقعی وفاق ملی قابل اجراست. ///